

Dôvod našej nádeje

Jednou z najvýznamnejších úloh, ktorú nám dáva naša doba je, ako dokážeme prezentovať Krista tým, ktorí ho považujú za už za prekonanú ideu. Práve túto tému rozvíja článok profesora Lluisa Clavellu, profesora Pontifikálnej univerzity Svätého kríža v Ríme.

06.10.2008

Počas svojho výnimočného pontifikátu vyzval Ján Pavol II. všetkých kresťanov k evanjelizácii

tých krajín a prostredí, ktoré
následkom dlhodobej sekularizácie
už nepoznajú Krista.

Mnohí o ňom skoro nič nepočuli, ale
napriek tomu prechovávajú akúsi
nespokojnosť, práve na základe
všeobecne rozšírených názorov. Iní
možno počuli alebo čítali viac, ale v
skutočnosti ho poznajú iba povrchné,
majú o ňom skreslenú predstavu.

Jednou z najvýznamnejších úloh,
ktorú nám dáva naša doba je, ako
dokážeme prezentovať Krista tým,
ktorí ho považujú už za prekonanú
ideu.

Benedikt XVI. chce toto poslanie
prevziať s plnou zodpovednosťou:
jeho kázne, prednášky a spisy
poukazujú na to, že nám chce
pomôcť priblížiť sa k skutočnému
Kristovi a prehĺbiť si svoje priateľstvo
s ním.

Mnoho veriacich, ale i neveriacich, na túto snahu pozitívne reaguje. Dôkazom toho je rastúca pozornosť tomu, čo pápež hovorí a taktiež znateľný nárast počtu osôb, ktoré si ho prichádzajú vypočuť na námestie sv. Petra. Rovnako i nekonečné rady modliacich sa pred hrobkou Jána Pavla II. nám hovoria o kladnom postoji k výzve za novú evanjelizáciu a o nevykoreniteľnej túžbe ľudského srdca po Bohu.

Umožniť stretnutie sa s Kristom

Na Turíce sa zjavili akoby ohnivé jazyky a Duch pravdy zostúpil na Máriu a apoštolov. Apoštoli potom prehovorili k tisíckam pútnikov, ktorí sa zišli v Jeruzaleme a všetci im rozumeli vo svojom rodnom jazyku.

Rovnako ako predtým, i teraz nás Utešiteľ volá, aby sme prispôbili svoj slovník a jazyk prostrediu a ľuďom, s ktorými sme v styku. Stav kultúry, politiky a komunikačných

prostriedkov vyžaduje, aby sme hľadali nové adekvátne riešenia pre jednotlivé spoločenské prostredia a aby sme prichádzali s nápadmi, ktoré dokážu pritiahnuť a ktoré pozitívne riešia aktuálne problémy.

Ide o to, aby naše myšlienky mali pevný základ a aby boli zrozumiteľné, podávané s kludom, úctou a láskou, ako nám to odporúča prvý list svätého Petra: *Uctievajte sväto Krista, Pána vo svojich srdciach, stále pripravení obhájiť sa pred každým, kto vás vyzýva zdôvodniť nádej, ktorá je vo vás. Robte to však skromne a s bážňou.*

V dnešnej dobe, tak ako v dobách minulých, oslovíme svojich súčasníkov radostným posolstvom plným nádeje iba vtedy, keď dokonalejšie spoznáme krásu Kristovej tváre a keď budeme jeho najbližšími priateľmi. Bude to posolstvo, ktoré uznáva Pána ako

jediného, kto je schopný vo vrchovatej miere naplniť bolestnú prázdnotu, ktorá ľudí tak často sužuje.

Benedikt XVI. kladie dôraz na posilnenú úlohu rozumu a význam stretu kresťanstva – už vo svojich počiatkoch – s helénskou filozofickou tradíciou. Prvá pápežova encyklika *Deus caritas est* (Boh je láska) vyjadruje jeho zámer zmieriť rozum a vieru už v samom základe kresťanstva, v nadprirodzenej láske: viera ako stretnutie sa so živým Bohom má svoju vlastnú povahu – stretnutie, ktoré nám otvára nové horizonty, ktoré rozum ďaleko presahujú. Ale je to taktiež očistná sila pre náš rozum. Z Božieho hľadiska ho od jeho zaslepenosti oslobodzuje a tým mu pomáha byť viac sám sebou. Umožňuje rozumu konať lepšie svoju prácu a vidieť lepšie to, čo je mu vlastné.“

Viera sa predstavuje ako priateľka rozumu, ako nadprirodzené osvietenie, ako mocné svetlo, ktoré preniká do nášho chápania vecí. Benedikt XVI. ale taktiež požaduje, aby rozum fungoval ako kritická inštancia samotného náboženstva.

Rozum otvorený nadprirodzeniu a hľadaniu pravdy je z kresťanského hľadiska základom pre dialóg s ostatnými náboženstvami. Dokonca je to základná záruka, aby náboženstvo nezdegenerovalo na úroveň poverčivosti. Môže sa preto povedať, že rozum je jedným zo základov teologického bádania v zmysle výrokov cisára Manuela II. Palaiologosa „neriadiť sa rozumom je v protiklade k prirodzenosti Boha“, ktorý pápež citoval na prednáške v Regensburgu.

Vo svetle kresťanského zjavenia, ktoré učí, že na počiatku bolo Slovo, rozum rozširuje svoju pôsobnosť:

neuzatvára sa do zmyslových skutočností, ale jeho otvorenosť pravde odpovedá i na základné otázky človeka. Je schopný očistiť formu, v rámci ktorej sa viera prežíva. Viera a rozum „sú ako dve krídla, ktorými sa ľudský duch pozdvihuje k poznaniu pravdy.“

Úloha univerzít - rozšíriť horizont rozumu

Vždy keď kresťan premýšľa o vzťahu rozumu a viery, musí počítať s rôznorodosťou vied. V súčasnej dobe sa vedy rozlišujú podľa špecializácie. Okrem iného práve kvôli tomu došlo v poslednom storočí k tak veľkému vedeckému pokroku.

Napriek tomu v mnohých prípadoch je pravdepodobné, že charakter práce vedeckého pracovníka vedie k tomu, že si predkladá otázky, ktoré svojimi metódami poznania nikdy nevyrieši. Tento nedostatok ukazuje na nutnosť podporovať spoluprácu

medzi odborníkmi rozličných odborov poznávania, aby sa úsilie zjednotilo, aby sa dospelo k novej syntéze.

Hľadanie novej harmónie medzi vierou a rozumom je úloha, ktorá je vlastná univerzite. Univerzita by sa mala premeniť na „veľké laboratórium, v ktorom sa v intenciách rozličných odborov vypracovávajú stále nové smery vývoja podnecované konfrontáciou medzi vierou a rozumom. Nie je to dobrodružstvo, pre ktoré by sme sa mali nadchnúť? Áno je, pretože ak sa pohybuje človek takýmto spôsobom, objaví vnútornú jednotu, ktorá existuje medzi rôznymi odbormi poznávania: teológiou, filozofiou, medicínou, ekonómiou a ďalšími odbormi v rámci tých najviac špecializovaných technológií.“

Na univerzite sa kryštalizuje univerzálnosť ľudského poznania a

vystupuje do popredia závislosť medzi tým, ako ľudská osoba rastie a nadprirodzeným plánom Stvoriteľa: výskum, ako ktorákoľvek iná čestná práca, obohacuje náš pobyt na tomto svete a zároveň je pre každú generáciu záväzkom do budúcnosti.

Aby sa toto veľké dobrodružstvo kultúrnej syntézy mohlo zrealizovať, navrhuje Benedikt XVI. túto cestu: „celý systém modernej vedy musí jednoducho prijať účelnú štruktúru hmoty a vzťah medzi našou duchovnou podstatou a účelnými štruktúrami, ktoré v prírode pôsobia ako nepopierateľný fakt. Fakt na ktorom sa zakladajú všetky metódy tohto systému. Napriek tomu otázka, prečo to je tak, musí byť predložená disciplínam, ktoré majú širšiu pôsobnosť, napríklad filozofii a teológii.“ Tí, ktorí sa venujú jednotlivým vedám, musia byť preto otvorení vyššiemu poznaniu, ktoré bude schopné osvetliť partikulárnu

rôznorodosť výsledkov. Až vtedy bude možné všetky poznatky zjednotiť: svet nachádza svoj význam podľa toho, ako je schopný zjednocovať ľudské poznanie o realite. Ale toto poznanie sa musí rozširovať až k nadprirodzeným obzorom, ktoré dávajú bytiu vyšší zmysel ako tie predošlé.

Na druhej strane univerzálne otvorenie sa rozumu má vplyv na teológov i filozofov, ktorí sa nemôžu izolovať a zabúdať na ostatné vedy. Filozofia a najmä metafyzika využíva poznanie ostatných odborov, podrobuje kritike ich predpoklady a pokúša sa ich vyjasniť a napraviť. Je to vedenie, ktoré odpovedá na základné otázky, ale v žiadnom prípade ostatné vedy neznevažuje.

Otvorenie sa rozumu okrem toho vyžaduje, aby filozofia a teológia premýšľali i o iných dimenziách ľudskej existencie, napríklad o

veľkých náboženských skúsenostiach. „K tomuto veľkému logu, k tejto obrovskej šírke rozumu pozývame našich partnerov v rámci dialógu kultúr. Nachádzať aj stále nových je veľkou úlohou univerzity.“

Syntéza osobného života – ovocie jednoty života

Vzťahy medzi vierou a rozumom sa neprejavujú iba v univerzitnom prostredí. Učenie tak Jána Pavla II. ako aj Benedikta XVI. nás povoláva vyjadriť harmóniu medzi vierou a rozumom vo všetkých oblastiach.

Odpovedať na toto volanie znamená dbať o vlastnú formáciu a premýšľať o tom, akým spôsobom viera osvetľuje rozum v každodennom živote. Znamená to, že musíme jednať tak, aby náš rozum bol katolícky.

Slovami svätého Josemaríu: „Pre osvojenie katolíckej, teda

univerzálnej mentality, uvádzam niektoré jej charakteristiky: šírka horizontu a dôsledné prehĺbovanie sa v tom, čo je stále živé v učení katolíckej viery, solídny a zdravý – nie povrchný – zápal v snahe o obnovu najpodstatnejších zásad tradičného myslenia vo filozofii a v interpretácii dejín, starostlivá pozornosť orientáciám súčasnej vedy a súčasného myslenia, pozitívny a otvorený postoj k aktuálnej zmene sociálnych štruktúr a foriem života.“

Pretože nie všetci majú rovnakú príležitosť, schopnosti, ba ani záujem o prehĺbenie kultúrnej formácie, uplatnenie predchádzajúcej myšlienky je nevyhnutné prispôbiť okolnostiam každého človeka.

Zároveň však nabádajú nás všetkých, aby sme zvažovali prostriedky, ktoré sa majú vynaložiť na lepšie pochopenie problémov našej doby a taktiež, aby tieto prostriedky boli čo najúčinnnejšie.

Dôverné oboznámenie sa s racionálnou stránkou viery je základnou časťou teologickej formácie každého kresťana a taktiež dôležitou podmienkou pre dar jazykov, o ktorý svätý Josemaría prosil, aby bol daný každému modernému apoštolovi.

Kvalitné čítanie je v mnohých ohľadoch veľkým prínosom: obohacuje myšlienky, prináša informácie, kultivuje jazyk, cibrí vnímanie a vnútorné hnutia. Čítanie môže byť vhodným prostriedkom na rozšírenie vzdelania. Vyvážené čítanie bezpochyby prispieva k lepšiemu definovaniu nových projektov a umožňuje lepšie posudzovať informácie, niekedy kusé, ktoré sú prijímané z masovokomunikačných prostriedkov. Napriek tomu sa často stáva, že určité súčasti života alebo myslenia robia čitateľom prístup k čítaniu ťažkým. Tak napríklad

náročnosť práce zvädza mnohých k pasívnemu odpočinku, napríklad k sledovaniu televízie, alebo čítaniu oddychových románov.

Keď si pomyslíme na novú generáciu, je užitočné si pripomenúť, že kultúra jednotlivca i spoločnosti závisí značne na prostredí, v ktorom bol človek vychovaný. Pre rehabilitáciu rozumu a pre jeho harmóniu s vierou je preto nutné, aby výchova v rodine alebo škole pomáhala už od detstva vážiť si krásy dobra, čnostného správania sa a skutkov, ktoré boli vykonané s vnútornou integritou. Na rodičoch, profesoroch, učiteľoch a priateľoch závisí, či si mladí rýchlo obľúbia čítanie a stále viac budú účastní na božskom logose, ktorým je poznanie.

Ďalšou súčasťou mozaiky univerzálnej mentality je pozitívny postoj a otvorenosť rozličným názorovým prúdom. Aby sa mohlo

ľuďom ukázať, že jedine Kristus vyrieši ich starosti, musíme dať najavo, že sme si vedomí problémov, ktoré nám náš partner predkladá, a to i napriek tomu, že ich považujeme za chybné.

Autenticky katolícke a univerzálne myslenie vie analyzovať a pristupovať k názorom nášho blízkeho s úctou, bez zosmiešňovania, s vážnosťou a so všetkou otvorenosťou, a to dokonca i vtedy, kedy by táto pozícia bola v protiklade k našej.

Rozvážna analýza protikladných argumentov napomáha pri kladení otázok, prispieva k prehĺbeniu vlastných názorov a k serióznemu mysleniu: týmto spôsobom uvažuje často pápež Benedikt XVI. Pokiaľ by sa vynechala táto fáza, mohlo by to viesť poslucháčov k prijatiu názoru, i keby sa s ním bližšie neoboznámili, alebo by si mohli myslieť, možno

odôvodnene, že odpoveď nie je adekvátnou predkladanému problému. Argument autority má obmedzenú platnosť a vlastne je vo väčšine prípadov nedostačujúci. Na druhej strane pochopiť myslenie nášho partnera umožňuje vo vhodnú chvíľu a s oprávnenými námietkami poukázať na obmedzené hranice daných ideí, i pokiaľ by bolo veľmi všeobecné.

Bez opravdivého, nezištného záujmu o blížneho, teda bez lásky, nikdy úplne nepochopíme, kým tento blížny v skutočnosti je. Iba láska rozumie konkrétnemu.

Harmónia medzi rozumom a vierou vo verejnom živote

Používanie rozumu v jeho argumentačnej a rétorickej funkcii nám pomáha zbaviť sa strachu, keď máme o Bohu hovoriť v profesionálnom prostredí alebo na verejnosti, a keď máme apoštolsky

pracovať i mimo súkromného a
rodinného prostredia a mimo
prostredia našich priateľov.

Na niektorých miestach sa dnes
vyžaduje, aby základom politického
dialógu bol akýsi relativizmus, ktorý
ignoruje akékoľvek nadprirodzené
poňatie človeka. Často je spájaný s
toleranciou, ako keby chcel povedať,
že viera v Boha zneschopňuje
pochopiť problémy a potreby ľudí,
ktorí vieru nemajú. Alebo sa dokonca
tvrdí, že veriaci sa snažia pri dialógu
nevedomky vnucovať názory, ktoré
sú čisto subjektívne.

Napriek tomu relativizmus nie je
podmienkou pokroku a ani
výsledkom akejsi zvláštnej úcty k
slobode. Stačí sa pozrieť do histórie,
aby sme si uvedomili, aký
rozhodujúci podiel malo kresťanstvo
pri objavovaní ľudskej dôstojnosti a
dôvery v rozum a v hodnotu
slobodného spolužitia ľudí.

Viera nestratila nič zo svojej životaschopnosti: pred ťažkosťami prostredia, ktoré náboženstvo odsúva do súkromnej sféry, sa preto kresťan nesmie nechať odradiť malomyselnosťou, alebo pokušeniami zatajiť vieru. Bol by to prejav vlažnosti, pohodlnosti a nakoniec i toho, že nepochopil hlboký vzťah rozumu a viery.

Politický dialóg si vyžaduje, aby sa spojilo úsilie o budovanie spoločného dobra. Vyžaduje to od každého, aby bol iniciatívny, aby prichádzal s návrhmi a riešeniami problémov. V tomto zmysle prichádza sociálna náuka Cirkvi s „humanizmom, ktorý je integrálny a solidárny a ktorý je schopný vytvoriť spoločenský poriadok založený na dôstojnosti a slobode človeka.“ Zostať ticho v súčasnom období všadeprítomného relativizmu by znamenalo odmietnuť kresťanskú koncepciu človeka a najviac rezignovať na svoj vlastný

život tým, že by sme ostatných pripravili o ich príspevok k spoločnému dobru.

V každom prípade sa Cirkev nesnaží vnucovať vieru tým, ktorí ju nemajú. Avšak pravdu o jej pohľade na človeka môžu čiastočne uznať i neveriaci. Preto Cirkev do občianskeho a politického života prináša racionálne argumenty: „Je potrebné pamätať na to, že keď Cirkev alebo náboženské spoločnosti zasahujú do verejnej debaty a vyjadrujú svoje výhrady, alebo poukazujú na určité princípy, neznamená to netoleranciu alebo akési zasahovanie, pretože tieto vystúpenia majú za účel iba osvietiť svedomie, aby ono jednalo slobodne a zodpovedne v súlade so skutočnými požiadavkami spravodlivosti.“

Vo väčšine prípadov to však nie sú oficiálne inštitúcie cirkvi, ktoré

zasahujú do verejnej debaty. Táto rola je patrí veriacim laikom, ktorí rozhodujú na teoretickej, alebo praktickej úrovni. Napríklad v oblasti filozofických, ekonomických, alebo politických vied, v súčasných umeleckých a kultúrnych názorových prúdoch, v prostredí ich profesionálneho a spoločenského života. Každý by sa mal rozhodovať v súlade so svojím svedomím, ktoré je v súlade s jeho osobným presvedčením a postojom ako človeka.

Každý človek musí zodpovedne a v Božej prítomnosti uvážiť, akým spôsobom môže spolupracovať na presadzovaní spoločenského poriadku, ktorý by bol najspravodlivejší a viac sa zasadzoval o ľudskú dôstojnosť.

Napriek tomu, že politici majú bližšie k budovaniu spoločného dobra, nie je to iba ich úloha. Všetci kresťania sú

povolání ku spolupráci na rozvoji společnosti, každý podľa svojich podmienok. Jedni dávajú príklad v spravodlivosti vo svojich profesionálnych vzťahoch, ďalší sa angažujú v oblasti kultúry a solidarity, alebo v masovokomunikačných prostriedkoch. Iní majú možnosť vystupovať v profesionálnych organizáciách, alebo na konferenciách...

Možností je veľa a je na každom, aby ich v danej chvíli posúdil. A tak i na poli názorovom, kde neexistujú žiadne univerzálne pravidlá, bude často vhodné ukázať – primeraným spôsobom a s ohľadom na tých, ku ktorým sa obraciame – že bez Ježiša Krista nebudeme mať ten správny pohľad, ktorý nám pomôže pochopiť pravý význam mnohých situácií.

V tejto novej evanjelizácii rozmnožuje kresťan dary, ktoré mu

Boh dal pri krste. Uvedomuje si, že sa zúčastňuje na skutočnom prorockom a kňazskom poslaní Ježiša Krista a verí, že mu Kristus bude v jeho práci pomáhať.

Veriaci, ktorí boli poslaní na vinicu tým, kto ich najlepšie pozná, počúvajú s novou silou slová Jána Pavla II: „Nebojte sa! Otvorte dokorán brány Kristovi! Otvorte jeho spásonosnej moci hranice štátov, hospodárske i politické systémy, oblasti kultúry, civilizácie a rozvoja. Nebojte sa! Kristus vie, čo je v človeku. On jediný to vie.“

Lluís Clavell